

vem habet materiam. Idem contingit in materia castitatis et fortitudinis, ut constat. Si vero illi auctores intelligunt illam materiam esse gravem, quæ saltem virtute repugnet charitati, sic vera est sententia, quia omne peccatum mortale est contra charitatem, saltem virtute, seu ultimate; tamen non deservit ad declarandum quando materia præcepti est gravis: nam hoc est quod inquirimus, quando, scilicet, materia est talis ut ejus transgressio, repugnet saltem virtute charitati Dei.

10. *Materiam legis posse esse gravem in omnibus virtutibus, præsertim principalibus et cardinalibus.*—Eademque difficultatem habet quod Cajet. sentit in Sum. verb. *Præceptum*, dum ait tunc præceptum obligare sub mortali, quando actus contrarius præcepto tollit dispositionem animi virtuosam et necessariam ad salutem, quia destruitur finis ad quem ordinantur omnes leges. Licet enim hoc verum sit, tamen rem non declarat: cum enim dispositio virtuosa necessaria ad salutem non sit nisi charitas, hoc est quod inquirimus, qualis, scilicet, materia legis sit necessaria ad hanc dispositionem conservandam, vel quando actus contrarius illam destruat. Dico ergo materiam legis positivæ posse esse gravem in omnibus virtutibus, præsertim principalibus et cardinalibus; juxta doctrinam D. Thomæ et Cajet. 2. 2, quæst. 104, art. 2, ad 1; in unaquaque autem virtute illam esse gravem, cujus omisio vel violatio notabilem habet deformitatem seu turpitudinem in sua specie, et tunc illa turpitudine virtute repugnat charitati Dei: gradus autem seu gravitas talis turpitudinis prudenti arbitrio judicandus est, spectata communi æstimatione hominum et graviorum doctorum, virorumque prudentium sensu et opinione.

11. *Ad judicandum quantum obliget lex circa medium, videndum si multum vel parum prodest fini a lege intento.*—Secundo loco dicimus considerandam esse proportionem medii ad finem lege intentum; oportet enim ut multum conferat ad illum: nam, si leviter illum impediatur aut diminuatur, quamvis finis in se gravis sit, læsio ejus per tale medium non potest gravis reputari, sicut finis justitiæ in se gravis est, et necessarius reipublicæ; si tamen in re minima lædatur, nec multum perturbatur rempublicam, nec amicitiam inter homines moraliter dissolvit, et ideo non constituit materiam gravem, et e converso, si defectus in aliqua materia graviter lædit finem intentum a lege, licet in se aliquid minimum esse videatur,

nihilominus in ratione medii est quid grave, et ideo, ut est materia talis præcepti, est materia gravis. Et in hoc sensu dixit Cajetan. supra interdum de re minima dari præceptum obligans ad mortale, intelligit enim de re minima absolute spectata, non tamen respective in ordine ad finem legis. Ut, verbi gratia, ingredi talem domum absolute quid leve esse videtur, tamen in ordine ad vitandam occasionem peccati grave quid est. Et in materia justitiæ, aliqua absolute spectata levis est, quæ respectu talis personæ pauperis est gravis, quia multum illa indiget, vel ex carentia ejus sequitur illi nocumentum grave. Sic ergo ex proportionem materiæ ad finem legis conjectari facile poterit gravitas materiæ, cæteris paribus.

12. *Finem extrinsecum legi et materiæ ejus non cadere sub lege, secus de intrinseco.*—Dices: finis legis non cadit sub lege; ergo, licet finis non obtineatur, imò impediatur, si materia servetur, non violatur præceptum, ut supra de naturalibus ostensum est, et est eadem vel major ratio de positivis; ergo ex majori vel minori læsione in ordine ad finem non potest considerari gravitas materiæ, vel præcepti, vel peccati contra tale præceptum. Respondeo assumptum esse verum de fine extrinseco legi, et materiæ ejus. Nos autem hic loquimur de fine intrinseco, sive ille includatur in ipsa materia, ut quando propter se et suam honestatem præcipitur, ut est in lege civili vendere rem tanti et non pluris, et in ecclesiastica audire Missam, jejunare, etc.; sive proxime respiciatur per præceptum, ut quando materia solum præcipitur ut medium ad talem finem, ut quando prohibetur ingressus in domum propter vitandum scandalum, vel quid simile.

CAPUT XXVI.

AN EX VERBIS LEGIS COLLIGATUR OBLIGATIO AD MORTALE, ET QUÆ VERBA AD HOC SUFFICIENT.

1. Supposita doctrina capituli præcedentis, clarum est nulla verba posse sufficere ad hunc effectum, nisi supponatur materia capax; nihilominus tamen verba ipsa, si ex parte sua sufficienter proponant talem obligationem, etiam declarant materiam esse gravem, et illis standum est, ut dixi, si aliud manifeste non constet; et ideo inquirimus an ex verbis legis possit hoc interdum colligi. Potest autem lex declarare obligationem suam, aut oratione

aliqua complexa, aut verbo simplici præcipiendi. De utroque modo breviter dicemus.

2. Circa primum, clarum est posse legislatores humanos explicare in sua lege se velle obligare sub reatu pœnæ æternæ, ut fit interdum in ecclesiasticis legibus, ut infra videbimus; in civilibus autem hoc non est in usu, quia non spectat ad temporales principes discernere inter peccatum mortale et veniale; unde ad summum solent explicare se velle obligare quantum possunt, vel interdum etiam declarant christiani principes se velle obligare in conscientia. Hæc tamen et similia verba generalia sunt, et ex parte sua non declarant obligationem esse gravem absolute, sed solum quasi sub conditione, si materia sit capax, ideoque modus et gravitas obligationis ex qualitate materiæ determinari debet. Solent autem in legibus humanis addi comminationes pœnarum, quæ, si spirituales sint, indicare solent modum obligationis legis in conscientia, sed illæ sunt propriæ ecclesiasticarum legum, de quibus libro sequenti dicemus. Aliæ sunt temporales, vel corporales pœnæ, de quibus hic dicendum est, quia in quibuscunque legibus humanis addi possunt, præsertim vero in civilibus.

3. *Proponitur sententia Navarri, et rejicitur.*—Multi ergo censent hujus pœnæ adjectionem non solum non esse signum gravis obligationis legis, verum potius esse signum legem non obligare in foro conscientiæ, sed tantum in foro externo ad talem pœnam. Ita sentit Navar. dicto c. 23, n. 55, cum aliis. Ego vero cum communi sententia, quam infra tractabo, suppono adjectionem pœnæ etiam temporalis vel corporalis non esse signum legis pure pœnalis, nisi in ipsamet lege sufficienter explicetur, vel aliunde satis constet, quia, non obstante transgressione legis in conscientia et pœna illi respondente apud Deum, juste legislator humanus adjicit pœnam per homines infligendam. Et ideo si lex absolute præcipiat, licet adjiciat pœnam temporalem, nihilominus in conscientia obligat.

4. *Conclusio.*—Hoc ergo supposito, dicendum est gravitatem pœnæ per se loquendo magnum signum esse gravitatis materiæ de qua lex fertur, et gravis obligationis ejus. Ratio est, quia gravis pœna non imponitur prudenter nisi pro re gravi: præsumitur autem legislator prudenter adjicere pœnam; ergo. Unde recte docuit Scot. in 4 d. 1, q. 6, prope finem, quoties lex vetus comminabatur illis verbis: *Peribit anima illa de populo suo*, id

est, quoties pœnam mortis imponebat transgressoribus alicujus legis, materiam illius legis fuisse gravem, et de se sufficientem ad peccatum mortale. Cui consonat sententia Augustini l. 2 de Bapt., c. 6. *Afferamus* (inquit) *divinam stateram de Scripturis sanctis, et in illa quid sit gravius appendamus*: et infra: *Tempore illo, quo Dominus priora delicta recentibus pœnarum exemplis cavenda monstravit, et idololum fabricatum, atque adoratum est, et propheticus liber ira regis contemptoris incensus, et schisma tentatum: idololatria gladio punita est, exustio libri, bellica cæde, et peregrina captivitate, schisma hiati terræ, sepultis auctoribus vivis et cæteris cælesti igne consumptis. Quis jam dubitaverit hoc esse sceleratius commissum, quod est gravius vindicatum.* In statera ergo divina colligit Augustinus gravitatem delicti ex gravitate pœnæ, non tantum vitæ futuræ, sed etiam præsentis; ergo etiam in statera legis humanæ, quæ debet esse quoad fieri possit, conformis rationi divinæ, ex gravitate pœnæ recte colligitur gravitas transgressionis legis, et consequenter etiam gravitas materiæ de se sufficientis ad mortalem culpam. Et, quamvis non semper gravior culpa apud Deum puniatur graviori pœna hujus vitæ, maxime per judices humanos, nihilominus, quando lex civilis imponit graviorem pœnam, signum est materiam talis legis humanæ et custodiam ejus esse magis necessariam ad finem legis et potestatis civilis, quam sit alia materia alias honestior, vel excellentior apud Deum; et ita in ordine ad obligationem legis humanæ, semper illud est optimum signum materiæ satis gravis, et sufficientis ad culpam mortalem, quando alias ex tenore legis constat non esse pure pœnalem; et ita docent Summistæ verb. *Pœna*, et Covar. in reg. *Peccatum*, 2 p., § 5, n. 3, in fine; et Medin. dicta quæst. 7 de Junio; et Armil. verb. *Præceptum*, n. 6, et verb. *Lex*, n. 4; et Castro, l. 1 de Leg. pœn., cap. 5, docum. 4.

5. *Dubium et ratio dubitandi.*—Circa secundum punctum de verbis simplicibus, dubitari potest an sit aliquod simplex verbum præcipiendi seu ferendi legem, quo hæc obligatio sub mortali sufficienter significetur. Et ratio dubitandi sumitur ex Clement. *Exivi*, de Verb. signific., et c. *Exiit*, eod. tit. in 6, ubi, ex hoc quod lex fertur per verbum *Præcipimus* vel æquivalens, colligitur obligatio legis sub mortali: unde multi sentiunt verbum præcipiendi vel æquivalens sufficere ad obligationem legis sub mortali culpa. Ita Soto lib. 1 de

Justit., q. 6, art. 4: et idem sentiunt Sylvest. verb. *Præceptum*, q. 2; Armil., n. 7. Alii vero, licet hoc admittant in legibus canonicis propter dicta canonica jura, non tamen in civilibus, quia in jure civili talis declaratio non habetur, nec ex consuetudine constat sic esse verba illa intelligenda. Ita Medin. dicto c. 7 de Jejun.; Castro dicto libr. 1 de Lege penali, cap. 5; et idem in re sentit Navar. dicto cap. 23, n. 50; nam, licet prius absolute dicat verbum præcipiendi de se non significare satis præceptum obligans sub mortali, nihilominus subjungit in legibus canonicis habere hanc vim ex usu, et ex dicta Clement. ubi oppositum sentit de civilibus. Alii denique existimant in nullis legibus, nec civilibus nec ecclesiasticis, ex verbo præcipiendi posse colligi talem obligationem. Ita Cajet. 2. 2, q. 186, art. 9, circa ad 3. Quin potius ibi generalius loqui videtur, et negare verbum *præcipimus* sufficienter indicare legem obligantem quocumque modo: nam aliæ conjecturæ quas adducit ex usu illius vocis in Evangelio et in regula Augustini, huc tendere videntur, quatenus inde elici potest simplices ordinationes ac regulas sæpe ferri per verbum præcipiendi, et vocari præcepta; sed nihilominus ejus mens solum fuit loqui de præcepto obligante ad mortale: postea vero, quasi per antonomasiam, hoc solum vocat simpliciter præceptum, et ita negat mendacium simplex prohiberi præcepto, et similia. Fundamentum ergo illius est, quia verbum *præcipio* æque ponitur (adde, et cum eadem proprietate) in rebus peccati venialis ac mortalis.

6. *Mens auctoris.* — Mihi tamen dicendum videtur aliud esse inquirere an lex vi alicujus verbi in ea positi absolute et simpliciter obliget sub mortali culpa, semper ac independenter ab omni alia conditione legis; aliud vero esse quærere an ex parte verborum legis sit aliquod verbum simplex, quod hanc obligationem sufficienter indicet. Loquendo priori modo, vera est sententia Cajetani, nullum scilicet esse tale simplex verbum, et sufficienter probatur fundamento ejus. Nam si aliquod esset tale verbum, maxime esset verbum *præcipio*: sed hoc non, quia etiam res levis per illud verbum propriissime præcipitur; ergo non obstante illo, gravitas vel levitas obligationis pendet ex materia, ut ostensum est; ergo. Et confirmatur a fortiori: nam etiam verba complexa ad hoc non sufficiunt, etiamsi dicatur sub interminatione æternæ penæ, etc., nisi supponatur capacitas materiæ, ut ostensum est; ergo multo minus sufficit simplex præ-

cipiendi verbum. Quin potius in hoc potest constitui differentia, quia quando verba sunt complexa, et in illis fit illa exaggeratio, vel alia similis, ex illis sumitur magna probatio, quod materia sit gravis, nisi aliud satis clare constet: ex simplici autem verbo præcipiendi non sumitur talis probatio, nec sufficiens præsumptio, quia de se est indifferens, et æque proprie ac univoce (ut sic rem explicem) cadit in materiam gravem et levem, quantum est ex vi verbi.

7. *De verbo simplici præcipiendi.* — At vero si in altero sensu loquamur, dicendum censeo simplex verbum præcipiendi, quantum est ex forma legis, sufficiens esse ad obligationem sub mortali indicandam, si materia legis sit capax illius. Et in hoc sensu existimo loqui auctores primæ sententiæ. Et probatur, quia, eo ipso quod lex est vera lex, et non restringitur ad pure pœnalem, vel alio simili modo, obligat in conscientia, et quantum potest pro capacitate materiæ; ergo obligat sub mortali, si materia est capax; sed ex vi verbi præcipiendi constituitur præceptum in ratione veræ legis, quantum est ex parte formæ seu verborum, quia ex vi illius satis exprimit princeps suum imperium et voluntatem obligandi, nec extrahi potest ab hac propria significatione, nisi attenda aliqua consuetudine, et aliquibus circumstantiis id sufficienter colligatur; ergo ex vi talis verbi absolute propositi obligat sub mortali, si materia est capax. Consequentia sunt claræ, et secundum antecedens ostensum est supra cap. 13. Primum vero antecedens patet, tum quia obligatio est effectus quasi naturalis legis; ergo eo ipso quod lex absolute constituta est, obligat quantum potest; tum etiam quia lex naturalis dictat esse obediendum superioribus præcipientibus: hæc autem lex naturalis ex suo genere obligat sub mortali, et ideo si materia præcepti humani gravis sit, et humanum præceptum absolute feratur, etiam obligatio illius legis naturalis est gravis, et ex vi illius etiam præceptum humanum graviter, et sub mortali obligabit; denique quia alias non haberent leges civiles verba quibus possent gravem obligationem declarare, et regulariter illam non satis declararent, quia non declarant expresse se præcipere sub mortali, vel sub interminatione, etc., nec hoc ad eas pertinet, ut dixi: consequens autem est absurdum, ut constat.

8. *Primum corollarium.* — *Secundum corollarium.* — *Tertium corollarium.* — Unde colligo immerito secundam sententiam distinguere in

hoc inter leges civiles et canonicas, quia discursus factus etiam in legibus civilibus procedit: nam de illis ostensum est verbum præcipiendi absolute prolatum esse sufficiens ad constituendam formam legis. Item de eisdem ostensum est obligare in conscientia quantum ad id quod absolute præcipiunt. Denique de eisdem etiam verum est quod obligant quasi naturaliter, et quantum possunt juxta capacitatem materiæ; ergo in eis verbum præcipiendi absolute positum de se indicat obligationem sub mortali, si materia est capax illius. Secundo, infero idem dicendum esse de verbis prohibendi, servata proportione, et de omnibus æquivalentibus, juxta doctrinam supra datam de forma legis humanæ seu civilis, quæ hic applicanda est. Nam primo et præcipue spectandum est quæ verba constituent legem in esse legis: nam illammet constituunt illam in ratione præcepti habentis vim obligandi in conscientia, et consequenter ex parte verborum talis legis, si absoluta sint et non limitentur, obligabit talis lex quantum potest juxta materiæ capacitatem, et consequenter etiam sub mortali si materia sit capax. Tertio, inferitur quomodo intelligenda sint dicta jura in Clement. *Exivit* et c. *Exivit*, cum dicunt verba præceptiva in regula sancti Francisci indicare obligationem sub mortali: intelligunt enim hoc quantum est ex se, seu supposita materiæ capacitate, quam ibi Pontifices supponere visi sunt. Et ita regula qua ibi utuntur Pontifices generalis est ad alias leges, non tantum canonicas, sed etiam civiles: non enim utuntur illa regula propter specialem rationem quæ in regula sancti Francisci invenitur, nec propter aliquam quæ reperiatur in legibus Ecclesiasticis, sed propter proprietatem verborum præcipiendi. Neque enim illa decreta constitutiva sunt novi juris, sed declarativa talis regulæ ex jure antiquo, naturali potius, quam positivo canonico. Nunquam enim Pontifices addiderunt specialem vim verbis illis pro legibus canonicis, sed ex primæva et propria significatione talium verborum, et ex communi usu illam supponunt.

CAPUT XXVII.

UTRUM OBLIGATIO LEGIS HUMANÆ, QUOAD GRAVITATEM EJUS, EX INTENTIONE LEGISLATORIS PENDAT.

1. Supponimus intentionem obligandi esse de ratione legis, ut supra ostensum est; iniqui-

rimus autem an gravitas obligationis quoad mortale aut veniale pendeat ex legislatoris intentione. Deinde ut intelligatur punctum quæstionis, supponimus variis modis posse legislatorem se habere in ferenda lege; primo, ut simpliciter intendat legem ferre circa talem materiam, et non amplius: secundo, ut definite velit ferre legem, et per illam in conscientia obligare, non determinando quantitatem obligationis; tertio, ut velit ferre legem mere pœnalem, et non obligantem in conscientia: quarto, ut velit definite obligare sub peccato mortali, et non tantum sub veniali, et e contrario ut velit tantum sub veniali, et nullo modo sub mortali, et de hoc ultimo membro tantum est aliqua controversia, cætera enim clara sunt ex dictis. Nam in primo modo sine dubio lex obligat in conscientia, quia vera lex natura sua habet hunc effectum, si non excludatur; unde, eo ipso quod intentio fertur ad veram legem, et hic effectus non excluditur, est sufficienter intentus, et efficitur per legem. Neque est semper necessaria formalis intentio obligandi in conscientia, vel sub mortali; imo vero hoc vix venit in mentem legislatoris civilis, et maxime in infidelibus, de quibus est eadem ratio. Idem est in voto et promissione, quia, si fiant, statim obligant in conscientia, licet promittens nihil de conscientia cogitaverit: idem ergo est in lege, neque est ulla ratio cur expressior intentio necessaria sit.

2. Et idem cum proportione est dicendum in secundo modo intentionis: nam ibi etiam est implicate intenta gravitas obligationis, et non impeditur, vel aliter excluditur efficacia illius intentionis: ergo satis est. Et ideo supra notavimus quod si materia sit capax, et lex feratur absoluto verbo præcipiendi, et cum simili confusa intentione, obligatio est ad mortale, argumento Clement. *Exivit*, quod etiam tradit Soto l. 1 de Just. q. 62, a. 4, versus finem; quia si legislator vult obligare, et non determinat modum, ex materia determinatur, quia in re non potest fieri sine aliqua determinatione, et hæc non potest aliunde sumi; tunc ergo talis intentio sufficit, quia materiæ accommodatur ac per illam determinatur.

3. Præterea idem dicendum est cum proportione in tertio modo, quando intentio legislatoris expresse est de ferenda lege pure pœnali: nam (ut supra dixi) illa intentio mutationem facit in materia legis, quæ mutatio est in potestate legislatoris: nam potest hanc vel illam materiam, aut determinate, aut disjunctim, aut absolute, aut sub conditione præ-